

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

چالش ها و راهکارهای فعال سازی

مساجد تعطیل

(50 راهکار برای فعال نمودن مساجد)

اسفند 1403

مقدمه

مسجد، به عنوان یکی از برجسته‌ترین ابتکارات اسلام، از آغاز تاریخ اسلام مهمترین پایگاه دین و مرکز هدایت و عبادت و معرفت، و حرکت‌های بزرگ اجتماعی بوده و برکات ماندگاری را در طول تاریخ اسلام به ارمغان آورده است. پیش و پس از انقلاب اسلامی مساجد نقش چشمگیر و غیرقابل انکاری در پیروزی انقلاب و بسیج عمومی و بالارفتن عیار معنویت و اخلاق در جامعه داشته اند، نسلهای مختلف مسجد تربیتی و مسجد اجتماعی در مسیر امثال اوامر و منویات رهبر معظم انقلاب شکل گرفت و اکنون در گام دوم انقلاب اسلامی، مساجد می‌بایست به پایگاه خودسازی، انسان‌سازی و تعمیر دل و دنیا و مقابله با دشمن و زمینه‌سازی برای ایجاد تمدن نوین اسلامی و بصیرت‌افزایی افراد تبدیل شوند. ولیکن این پایگاه‌های ارزشمند برای نقش‌آفرینی در جغرافیای انقلاب اسلامی با چالش‌هایی جدی مواجه است، از عدم دریافت و درک مأموریت‌های مهم مساجد متناسب با شرایط زمانه تا عدم توانمندی لازم امامان مساجد جهت پیشبرد اهداف و مأموریت‌ها و تعطیلی بسیاری از مساجد و عدم دسترسی به مسجد و.....

آمار نگران‌کننده تعطیلی حدود نیمی از مساجد کشور، زنگ خطری برای از دست رفتن فرصت‌های عظیم این مراکز در ساختن جامعه‌ای پویا و متعهد است. مشکلاتی نظیر کمبود منابع مالی، ضعف مدیریت، کاهش حضور مردم، و موانع قانونی، نه تنها مساجد را از رونق انداخته، بلکه به تضعیف پیوندهای اجتماعی و معنوی در جوامع منجر شده است. این متن با هدف شناسایی دقیق این چالش‌ها و ارائه راهکارهایی عملی، درصدد است تا زمینه و بستر فعال شدن مساجد را فراهم کند. طبیعتاً در کنار این بسته لازم است توجه ویژه‌ای به فرایند توانمندسازی امامان و ارکان مساجد جهت پیشبرد اهداف داشت.

در این راستا، تلاش شده تا با نگاهی واقع‌بینانه به شرایط روز و نیازهای جامعه، راه‌حل‌هایی کاربردی و هماهنگ با فرهنگ اسلامی-ایرانی پیشنهاد شود. امید است که با هم‌افزایی دلسوزان، مساجد بار دیگر به عنوان قلب تپنده محله‌ها و سکوی تحقق تمدن نوین اسلامی، احیا شوند و نقشی مؤثر در استحکام جامعه و تربیت نسلی آگاه ایفا کنند.

چالش های موجود در فعال سازی مساجد

مسأله های مربوط به امامان جماعت

امامان جماعت به عنوان مدیر طبیعی، روح و مایه حیات و محور اصلی فعالیت های مساجد، با موانع متعددی روبه رو هستند که عملکرد آن ها و در نتیجه رونق مساجد را تحت تأثیر قرار داده است. این چالش ها عبارت اند از:

1. کاهش انگیزه و دلسردی:

مشکلات معیشتی، نبود حمایت کافی از سوی نهادهای، سخت بودن کار امامت، انتظارات بالای مردم، و عدم همراهی خانواده ها، انگیزه امامان را برای ادامه فعالیت کاهش داده است. همچنین، ناهماهنگی میان تحصیلات حوزوی و نیازهای واقعی میدان تبلیغ، آن ها را دلسرد و بی انگیزه می کند و موجب می شود به دنبال کارهای دیگری باشند. نقل و انتقال این وضعیت، سایر طلاب را نیز از ورود به این عرصه باز می دارد.

2. مشکلات معیشتی و مالی:

کمبود حمایت های مردمی و نهادی از امام مسجد و افزایش هزینه های زندگی و بالارفتن سطح رفاه اجتماعی و توقعات خانواده ها، بسیاری از امامان را به پذیرش مشاغل دیگر، مانند اقامه نماز در ادارات و حتی رانندگی اسنپ و فروشنده‌گی سوق داده و موجب می شود که یا امام مسجد وقت کافی و لازم برای فعالیت های مسجد نگذارد و مسجد از رونق افتاده و روبه تعطیلی برود یا به طور کلی امام سنگر مسجد را ترک کند. همچنین نقل و انتقال این موضوع سایر طلاب را هم از ورود به این عرصه باز می دارد.

3. توقعات زیاد و نگاه حاکمیتی مردم:

مردم اغلب امامان را نماینده نظام می دانند و هم ضعف های مسئولان را به پای آن ها می نویسند و هم انتظار دارند مشکلاتشان را حل کنند. و در مقابل حاکمیت کمترین توجه و حمایت و پشتیبانی را از امامان دارد، این فشار روانی و اجتماعی، برای بسیاری از امامان قابل تحمل نیست.

4. سخت گیری در انتخاب امام جماعت:

معیارهای سخت گیرانه گزینش به علت حساسیت این منصب، تعداد افراد واجد شرایط را محدود کرده و کمبود نیروی انسانی مناسب را به دنبال داشته است.

5. نبود جایگزین مناسب:

در نبود امام، طلاب غیرمعمم یا افراد متدین می‌توانند با اقامه نماز و باز نگه داشتن درب مسجد، از تعطیلی آن جلوگیری کنند. این حضور حداقلی، می‌تواند زمینه‌ساز فعالیت‌های بیشتر و رونق مسجد شود، اما اغلب نادیده گرفته می‌شود.

6. خروج طلاب از چرخه تبلیغ:

بسیاری از طلاب پس از تحصیل، به علت جذابیت مشاغلی مانند حضور در دانشگاه یا مسأله ای تحت عنوان امنیت شغلی به فعالیت در نهاد های دولتی روی می‌آورند و یا به علت تأکید زیاد و ارزش بودن تدریس در حوزه، از تبلیغ و امامت مساجد فاصله می‌گیرند و از رسالت اصلی خود بر اساس آیه "نفر" دور می‌شوند.

7. تنهایی امام جماعت:

عدم وجود تیم یا افراد پای کار، امام را در میدان فعالیت تنها می‌گذارد و انگیزه او را برای ادامه کار کاهش می‌دهد.

8. ضعف مهارت‌ها و دانش:

بسیاری از امامان فاقد مهارت‌های تبلیغی و مدیریت مسجد و پاسخگویی به نیازهای روز جامعه هستند. این مسأله، موجب بروز اشتباهات، دل‌سردی، و ترک سنگر مسجد منجر می‌شود.

9. احساس مفید نبودن:

رونق نداشتن مساجد و کاهش مخاطبان و ضعف در مدیریت و دانش، حس مفید بودن را از امامان می‌گیرد و آن‌ها را به ترک سنگر مسجد ترغیب می‌کند.

چالش‌های ساختاری و مدیریتی

علاوه بر مسائل امامان جماعت، اشکالات ساختاری و مدیریتی نسبت به مساجد وجود دارد که به تعطیل شدن مساجد دامن می‌زند از جمله:

1. جذب بی ضابطه طلاب به ادارات:

استخدام گسترده و بدون برنامه طلاب در نهادهای دولتی، بدون حفظ ارتباط آن‌ها با حوزه و مساجد، به کمبود نیروی تبلیغی منجر شده است. عدم برنامه ریزی برای حفظ و تداوم ارتباط با خروجی های حوزه پس از استخدام، هویت طلبگی را تضعیف و مساجد را خالی می‌گذارد.

2. کمبود زیرساخت‌ها و فرسودگی مسجد:

بسیاری از مساجد تعطیل تعمیر و تجهیز جدی را برای راه اندازی دارند و فاقد امکانات اولیه مانند سیستم گرمایش، سرمایش، سیستم صوتی مناسب و منابع مالی پایدار برای فعالیت و خانه عالم جهت اقامت امام هستند، این یک مسأله پیچیده است که نیاز به تدبیر دارد، از طرفی مادامی که این مشکلات وجود دارد مسجد باز نمی شود و حضور و اجتماع مردم وجود ندارد و بدون حضور و اجتماع مردم خبری از کمک های مردمی نیست.

3. کمبود نیروی انسانی:

نبود افراد پای کار و داوطلب، اصلی ترین دلیل خاموش ماندن مساجد است. تجربه نشان می دهد حضور نیروهای فعال می تواند از تعطیلی جلوگیری کند.

4. اشکال در جانمایی مساجد:

تراکم غیرمنطقی مساجد در برخی مناطق سنتی، موجب تعطیلی تعدادی از مساجد شده و نبود یا کمبود مسجد در برخی محلات و شهرک های تازه تأسیس دسترسی مردم به مساجد را کاهش داده است.

5. اختلافات و مدیریت نامناسب مسجد:

اختلافات میان هیئت امنا و ارکان مسجد، نبود برنامه ریزی مشخص، و ضعف هماهنگی بین امام و امنا، فعالیت برخی مساجد را متوقف کرده است.

6. مساجد قومی یا خانوادگی:

تنگ نظری و اعمال سلیقه برخی بانیان، به ویژه در مساجد قومی یا خانوادگی، مانع فعالیت عمومی و تعطیلی آن ها شده است.

7. ضعف برنامه ها و از دست دادن مخاطب:

محدود شدن فعالیت ها به نماز جماعت کم کیفیت، بدون برنامه های جذاب و همه جانبه، به عدم استقبال و کاهش حضور مردم منجر شده و مساجد را از رونق انداخته و به دنبال آن مسائل دیگری مثل عدم حس مفید بودن امام و عدم حمایت از امام و کاهش انگیزه های امامان می شود و مساجد به تعطیلی کشانده می شود.

8. در حاشیه قرار گرفتن تبلیغ در حوزه علمیه:

علی رغم مستندات قوی همچون «آیه نفر») و تأکید و نقد جدی مقام معظم رهبری نسبت به وضعیت تبلیغ در حوزه علمیه ولیکن همچنان مسأله تبلیغ و امامت مسجد در متن حوزه

علمیه قرار ندارد و نه در آموزش‌ها و نه در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها و توجهات، بدان پرداخته نمی‌شود، بدین صورت که خروجی ممتاز حوزه علمیه نه دانش و مهارت تبلیغی آموخته و نه اندیشه تبلیغ در سر دارد.

9. کم‌ارزش تلقی شدن تبلیغ و امامت:

امامت مسجد چه در نگاه طلاب و حوزه علمیه و چه در بین عموم مردم به عنوان یک ارزش و کار ارزشمند تلقی نمی‌شود، مراجع معظم و بزرگان حوزه که الگوهای طلاب به شمار می‌روند به دلایل متعدد کمتر اشتغال به تبلیغ و خصوصا امامت مسجد دارند و حتی در دوران تحصیل به علت تمرکز بر تحصیل، طلاب از فعالیت‌های تبلیغی باز داشته می‌شوند. بین عموم مردم هم امامت درک نشده و پیشنمازی یک کار کم‌ارزش تلقی می‌شود.

10. ضعف پشتیبانی و حمایت و رسیدگی به مساجد

موازی کاری دستگاه‌های مسوول در حوزه مساجد و ترک فعل‌های صورت گرفته و عدم وجود نهاد مشخص جهت تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی و رسیدگی به مشکلات و...

چالش‌های اجتماعی و فرهنگی

برخی عوامل اجتماعی و فرهنگی نیز موجب کاهش مشارکت مردم شده و در تعطیلی مساجد نقش دارند:

1. عدم استقبال مردم:

مشغله‌های زندگی شهرنشینی، ترویج سبک زندگی غربی و تهاجم فرهنگی و کاهش علاقه به فعالیت‌های مذهبی از طرفی و عدم تنوع برنامه‌ها و محدود شدن مسجد به نماز جماعت از طرف دیگر موجب کاهش حضور مردم در مساجد شده است و چنانچه قبلا نیز اشاره شد عدم استقبال از مسجد موجب افتادن مسجد از رونق و کاهش حس مفید بودن و کاهش حمایت‌ها از امام و بی‌انگیزه شدن امام و نهایتا تعطیلی مسجد می‌شود.

2. مخالفت‌ها:

مخالفت‌ها و اعتراض به سروصدا و مزاحمت‌های احتمالی و مقاومت برخی افراد در برابر تغییرات و فعالیت‌های متنوع و مطابق با نیازها و ضرورت‌های مسجد، اسباب متعدد دیگری را ایجاد می‌کند که به تعطیلی مسجد منجر می‌شود.

3. تنوع سلايق:

اختلاف نظرها و سلايق مختلف در جامعه، و نگرش های مختلف در مورد مسجد موجب بروز اختلافات و مشکلات برنامه ریزی فعاليت های مسجد می شود.

4. مشکلات اقتصادی:

مشکلات اقتصادی و تورم و وضعيت نامناسب کسب و کار و بازار، حمايت مالی و مشارکت مردم در فعاليت های مساجد را کاهش داده و آن ها را از رونق انداخته است.

5. کمبود حمايت اجتماعی:

نبود پایگاه اجتماعی قوی و پشتیبانی و حمايت از امام و برنامه های مسجد، به دلسردی او و کاهش فعاليت ها منجر می شود.

موانع قانونی

برخی قوانین و مقررات و مسائل حقوقی چالش هایی را برای مساجد ایجاد نموده و به تعطیلی مساجد و عدم فعال سازی آنها منجر شده است از جمله:

1. قوانین دست و پاگیر:

مقررات سخت گیرانه در زمینه ساخت و ساز، تغییر کاربری، یا اجرای برنامه های خاص، موانع موجود در مسیر حساب های مالی مسجد و... فعاليت مساجد را محدود می کند.

2. نبود مجوزهای لازم:

عدم صدور یا تأخیر در مجوزهای ساخت، تعمیر، یا توسعه، تعطیلی برخی مساجد را به دنبال داشته است.

3. مشکلات حقوقی:

اختلافات بر سر مالکیت زمین، موقوفات، یا مسائل محله ای، و شکایت ها و... فعاليت مساجد را متوقف کرده است.

راهکارهای پیشنهادی برای فعال سازی مساجد

تقویت انگیزه و روحیه امامان جماعت

تقویت انگیزه و روحیه امامان موجب حفظ و بقای امامان در مسجد و خارج کردن آنها از روزمرگی و کیفیت بخشیدن به فعالیت ها می شود، همچنین بر سایر طلاب و مبلغین هم جهت پذیرش این مسوولیت اثر جدی می گذارد:

1. حمایت بزرگان حوزه :

ائمہ جمعہ، علما، و اساتید حوزه با حضور در مساجد، دیدار با امامان و خانواده‌هایشان، و شرکت در جلسات آن‌ها، می‌توانند هویت و انگیزه امامان را تقویت کنند.

2. تجلیل و تشویق :

حضور مسوولین در مساجد موفق و تأکید بر درست بودن اقدامات و تجلیل و تشویق امام و ارکان مسجد، دعوت از امامان موفق جهت حضور در جلسات شورای فرهنگ عمومی، تقدیر و تجلیل در نماز جمعہ، روایت موفقیت‌های مساجد موفق در رسانه‌ها،

3. جشنواره‌ها و نمایشگاه‌های فعالیت‌ها:

نمایشگاه فعالیت‌های مساجد و جشنواره‌ها و آیین‌های موضوعی و مناسبتی می‌تواند امامان و ارکان مساجد را نسبت به فعالیت‌ها و برنامه‌ها تشویق کند و گفتمان فعالیت‌های متنوع و همه‌جانبه را ایجاد نماید.

4. گعده‌های امامان :

برگزاری جلسات صمیمی و مستمر امامان یک منطقه علاوه بر افزایش انگیزه‌ها در ضمن گفتگو و معاشرت و بیان موفقیت‌ها می‌تواند به هم‌افزایی، تبادل تجربیات، ایده‌پردازی، طراحی برنامه‌های مشترک، و حل مشکلات با اتکای بر ظرفیت‌های یکدیگر و احساس تعلق و پایداری امامان منجر شود.

توجه شود چنانچه این گعده‌ها مدیریت نشود می‌تواند اثر مخرب دلسردی و دلزدگی و ناامیدی داشته باشد.

5. برنامه‌های جمعی :

هیئت ویژه امامان، اردوهای آموزشی، زیارتی، هم‌عهدی و بازدید از مساجد موفق، انگیزه‌ها را بالا می‌برد و حس تعلق ایجاد می‌کند.

6. برنامه های خانوادگی و توجه به شریکه الامام

توجه به همسران و خانواده امامان با هدف ایجاد انگیزه آنها، توجه نسبت به اهمیت و ضرورت امامت و نقش مهم همسر امام به عنوان شریکه الامام در فعالیت ها و برنامه های مسجد و ارتباط با بانوان تأثیر مستقیمی بر فعالیت های فعالیت ها و دوام حضور امامان دارد. این برنامه ها می تواند در ضمن اردوهای خانوادگی، جلسات آموزشی و توجیهی، هیئت خانوادگی و گعده های شریکه الامام و... باشد.

به طور کلی شریکه الامام در یکی از دسته های زیر قرار دارد و میتواند برای ارتقای نقش فعال و همراهی او برنامه ریزی داشت:

- مانع بودن در فعالیت های امام
- عدم مانع بودن و عدم همراهی
- همراهی در حد تأیید و تشویق امام
- تأیید و تشویق و کمک به امام در واسطه شدن با بانوان محله
- طراحی و برنامه ریزی و اجرای فعالیت های ویژه بانوان

7. جلسات اخلاقی:

مهمترین عاملی که میتواند به فعالیت های امامان معنا ببخشد توجه به سربازی امام زمان و انجام رسالت و وظیفه ی الهیه است که میتواند با برگزاری جلسات درس اخلاق و موعظه یکدیگر برای امامان و خانواده هایشان انجام شود.

8. پشتیبانی از امامان:

پیگیری مشکلات امامان (مثل اختلاف با هیئت امنای یا مسائل شخصی) و ارائه مشاوره و طرح های عملی، حس تنهایی و بی پناهی امامان را کاهش می دهد و موجب افزایش انگیزه هایشان می شود.

9. الگوسازی:

علما و بزرگان و اساتید حوزه با قبول امامت مسجد می توانند به الگوهای مناسبی برای طلاب تبدیل شوند

10. الگونمایی:

تولید محتوا (مستند، خبر) و تشویق و تجلیل از امامان شاخص و مساجد موفق، به گفتمان سازی و ترغیب و تشویق امامان و طلاب جوان کمک چشمگیری می کند.

11. ارتباط مستمر با امامان از طریق فضای مجازی:

ایجاد گروه‌ها و کانال‌های ویژه امامان در فضای مجازی برای تبادل نظر و رسیدگی به مسائل، مدیریت افکار و پشتیبانی محتوایی و راهنمایی و...

البته وقتی این ارتباط می‌تواند موثر و مفید باشد که بزرگان و اساتید نسبت به آن عنایت داشته باشند و وقت مفید برایش بگذارند.

12. گفتمان سازی و هویت بخشی :

استفاده از ظرفیت رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی شهرستان برای پوشش برنامه‌های خوب مساجد .

توانمندسازی و مهارت‌افزایی امامان

امامان با دانش و مهارت بیشتر، مشتاق‌تر و موفق‌تر عمل می‌کنند و هم خودشان ثبات بیشتری در مسجد خواهند داشت و هم بیشتر مورد استقبال قرار می‌گیرند و در نتیجه حمایت‌ها و انگیزه‌ها بیشتر می‌شود.

13. دوره‌های آموزشی :

برگزاری دوره‌های عمومی و تخصصی در زمینه مبانی امامت، مهارت‌های تبلیغی، مدیریت مسجد، و حل منازعات، جذب منابع و... فعالیت‌های امامان را ارتقا می‌دهد.

14. گعده‌های آموزشی :

جلسات تبادل تجربه و هم‌اندیشی و هم‌افزایی نقش چشمگیری در تقویت امامان دارد.

15. بازدید میدانی :

بازدید و مشاهده مساجد موفق و تجربه‌نگاری آن‌ها، الگویی واقعی ارائه می‌دهد و نقش زیادی در ارتقای فعالیت‌های امامان دارد.

16. آموزش‌های مجازی و مکتوب:

برگزاری سرفصل‌ها و دوره‌های آموزش مجازی و غیر حضوری و ترکیب آنها با جلسات و کارگاه‌های حضوری، فرایند آموزش را تسهیل می‌کند.

تأمین منابع مالی پایدار برای مساجد

منابع مالی مردمی و پایدار، مساجد را فعال نگه می‌دارد و به فعالیت های مساجد رونق می‌بخشد، البته همانطور که رهبر معظم انقلاب و بزرگان دین سفارش کرده اند باید دقت شود مساجد از حالت مردمی خارج نشود و تأمین مردمی به صورت مردمی صورت پذیرد:

17. احیای موقوفات:

تشویق به وقف جدید با نشان دادن آثار و ثمرات موقوفات و حل مشکلات موقوفات موجود با همکاری اداره اوقاف، میتواند منابع مالی مساجد را تأمین می‌کند.

18. مشارکت مردمی:

احیای زکات، صدقات، نذورات، و جمع‌آوری پول‌های خرد با فرهنگ‌سازی و تجلیل از خیرین، حمایت های مردمی را افزایش می‌دهد.

19. فعالیت‌های محلی:

فروش محصولات فرهنگی، برگزاری بازارچه‌های خیریه، ایجاد تعاونی‌ها، و جمع‌آوری پسماند (با حفظ شأن مسجد) و...

20. فناوری:

استفاده از شبکه‌های اجتماعی و سیستم‌های پرداخت آنلاین برای جذب کمک‌های مردمی، دسترسی را آسان‌تر می‌کند.

21. واحد تجاری:

پیگیری برای تخصیص واحدهای تجاری به مساجد با مجوز قانونی، منبع درآمدی پایدار فراهم می‌کند.

22. درآمد زایی با استفاده از ظرفیت های محلی:

مانند نصب پنل‌های خورشیدی با بررسی بهره‌وری آنها می‌تواند در کنار فرهنگ سازی درآمد خوبی را برای مسجد ایجاد نماید، یا بهره برداری از بخشی از منابع طبیعی با کسب مجوز از نهادهای مربوطه و....

23. مسوولیت اجتماعی صنایع:

با هماهنگی صنایع و کارخانجات می‌توان اعتباری که در زمینه مسوولیت اجتماعی دارند را در تعمیر و تجهیز و احیای مساجد استفاده کرد به نحوی که هر کارخانه حامی نالی چند مسجد شود.

توجه: مساجد باید مردمی اداره شوند و وابستگی به منابع دولتی، و صنایع و... خطر تعطیلی را افزایش می‌دهد؛ منابع باید مردمی و اسلامی بماند.

24. خرید خدمت

دستگاه‌ها و نهادهای خدمت‌رسان می‌توانند خدماتشان را به صورت محلی و از طریق مساجد ارائه دهند و مسجد ارائه‌دهنده خدمت به مخاطبان مورد نظر باشد و در مقابل نهاد مربوطه از مسجد خرید خدمت کند.

بهبود ساختار و مدیریت مساجد

مدیریت کارآمد و بهبود ساختار مسجد می‌تواند به مساجد رونق ببخشد و فعالیت‌های مساجد را پایدار کند:

25. حل مشکل هیئت امنا:

صدور احکام هیئت امنا و رسیدگی به مشکلات در این زمینه، آموزش و توانمندسازی امنا، و رسیدگی به اختلافات و....

26. آیین نامه:

تدوین وظایف روشن برای هیئت امنا، خادمین، امام، هماهنگی را تقویت و از اختلافات جلوگیری می‌کند.

27. حمایت از خادمین:

حل مشکلات بیمه و حقوق خادمین، و توجه و رسیدگی به آنها و توجیه مناسبشان تأثیر زیادی در کیفیت بخشیدن به مساجد دارد.

28. تأمین زیرساخت‌ها:

تجهیز مساجد به تهویه، سیستم صوتی، کتابخانه، و خانه عالم مناسب، تعمیر مساجد فرسوده و... با کمک خیرین و ظرفیت‌های ذکر شده در بخش منابع مالی مقدمات و موانع فعال‌سازی را برطرف می‌کند.

29. حل مشکلات حقوقی:

پیگیری مسائل مالکیت و موقوفات، حل منازعات و رفع موانع قانونی در این زمینه می‌تواند مشکل برخی مساجد را برطرف کند.

امام یا اهالی مسجد شاید توان یا انگیزه کافی برای حل موارد اختلافی نداشته باشند ولی با گرفتن یک وکیل می توان به مشکلات اینچنینی رسیدگی کرد.

30. واحد تجاری :

پیگیری و اجرای طرح تخصیص مجوز احداث واحد تجاری، منابع مالی مساجد را تقویت می کند.

برنامه ریزی فعالیت های مسجد

برنامه های جذاب و متنوع، به مساجد رونق می بخشد و از تعطیلی نجات می دهد:

31. مشارکت مردم :

مشارکت مردم در طراحی و برنامه ریزی های مسجد، حضور و مشارکت آن ها را افزایش می دهد.

32. نیازهای محلی :

فعالیت ها متناسب با نیازهای محله برنامه ریزی شود تا اهل محله برنامه را مفید بدانند و مشارکت فعال تری داشته باشد.

33. فناوری نوین:

استفاده از تجهیزات و فناوری های نوین نظیر برگزاری دوره های هوش مصنوعی و استفاده از ویدئوپروژکتور، اکران فیلم، و محتوای آنلاین، جذابیت را بالا می برد.

34. سکوی خدمات محلی:

ارائه خدمات محلی و فعال کردن مرکز نیکوکاری، کانون فرهنگی، کتابخانه، پایگاه بسیج، صندوق قرض الحسنه، و محل مشاوره و حل اختلاف و... مسجد را پویا نگه می دارد و مانع تعطیل شدنش می شود.

35. تقویت پیوندهای اجتماعی

تقویت ارتباط همسایگی و خویشاوندی و اخوت و برادری موجب همبستگی و اتحاد و وحدت مردم و رونق مسجد می شود.

36. رسیدگی به مسائل اجتماعی

توجه و رسیدگی به مسائل و مشکلات اهل محله و تلاش برای برطرف کردن مشکلات، مسجد را مفید و موثر در محله معرفی می کند و مانع تعطیل شدن آن می شود.

37. تعامل با نهادها:

تعامل و همکاری با سازمانها و نهادهایی که اشتراک مخاطب و مأموریت وجود دارد نظیر مدارس، خیریه‌ها، و گروه‌های جهادی، کمیته امداد و بهزیستی و شهرداری و... فعالیت‌ها را گسترش می‌دهد.

38. برنامه‌های متنوع:

مسابقات فرهنگی، اردوهای تفریحی-زیارتی، و کلاس‌های آموزشی، جوانان را جذب می‌کند.

39. مراسم دوره‌ای:

برگزاری هیئت‌ها و برنامه‌هایی نظیر یادواره‌ها و... به صورت چرخشی در مساجد تعطیل، با مشارکت محلی، علاوه بر باز شدن موقت مسجد همت‌ها و انگیزه‌های اهل مسجد را جمع می‌کند.

40. معین شدن مساجد

هر مسجد شاخص معین یک مسجد تعطیل شود و در هفته یک شب اقامه نماز و برنامه‌هایش را در آنجا برگزار نماید و در ادامه تلاش کند با توجه به منابع و امکاناتش مشکلات و موانع مسجد تعطیل را برطرف و در نهایت از یک امام جهت حضور در آن مسجد دعوت نماید.

جذب طلاب و مبلغین به مساجد

حضور طلاب مستعد و علاقه‌مند به ویژه طلاب جوان می‌تواند مانند خون حرکت و جریان در مساجد ایجاد نماید و مساجد را زنده نگه می‌دارد:

41. مشارکت طلاب جوان:

سپردن وظایف مشخص و کوچک مثل آموزش قرآن یا یک کلاس در طرح اوقات فراغت، آن‌ها را مرتبط با مسجد و آشنا با فعالیت‌های امامت می‌کند و به مرور می‌تواند جانشین امام مسجد شود یا در مساجد دیگر امامت کند.

42. واسپاری تدریجی:

شروع فعالیت با روحانی شناخته شده و باتجربه و انتقال مسئولیت به طلاب جوان، اعتماد مردم را در منساجدی که سختگیری دارند جلب می‌کند.

43. مبلغین فصلی:

دعوت و استقبال از مبلغین فصلی و مناسبتی در مناسبت‌ها با آمادگی مردم.

44. فراخوان طلاب :

فراخوان و دعوت از طلاب بومی و مرتبط با منطقه در مجمع طلاب قم و جلسات شهرستانی ... و

45. اقامه حداقلی نماز:

اقامه نماز توسط روحانیون شاغلی که فرصت زیادی ندارند، طلاب جوان غیر مأمم، یا افراد متدین با تأیید امام جمعه، چراغ مسجد را روشن نگه می‌دارد.

46. آموزش و انگیزه‌سازی :

دوره‌های آموزشی ویژه طلاب در حوزه‌های علمی در باب اهمیت امامت و تبلیغ و مهارت‌های تبلیغی و سخنرانی، و مدیریت مسجد، طلاب جوان را آماده و مستعد می‌کند، به ویژه وقتی که این دوره‌ها پیوست کارورزی و حضور در یکی از مساجد شاخص را داشته باشد.

تغییر رویکردها و نگرش‌ها

تغییر نگاه مردم و جامعه، توجه دادن مردم به جایگاه رفیع مسجد و عوائدی که از مسجد فعال شامل اهل محله می‌شود، همچنین توجه دادن به لزوم اداره مسجد و ایجاد انگیزه برای هزینه کردن برای امام و مسجد می‌تواند مساجد را احیا کند:

47. نگاه درست به امام :

ضمن حضور در مساجد یا جمع مسجدی‌ها باید تأکید بر مردمی بودن مسجد و حمایت اهل محله از امام داشته باشیم، اینها حرفه‌هایی است که خود امام نمی‌تواند به زبان بیاورد و در اذهان مردم متفاوت قرار گرفته.

48. گفتمان سازی :

تبیین نقش اجتماعی مسجد در تربیت، کمک به نیازمندان، و حل مشکلات، و کارآمدی مسجد با بیان نمونه‌ها و الگوها استقبال مردم را افزایش می‌دهد.

49. نذر خدمت :

ترغیب مردم به وقت گذاشتن و خدمت به مسجد، به افزایش مشارکت کمک می‌کند.

50. معرفی موفقیت‌ها :

روایت فعالیت‌های مساجد موفق در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، و تبلیغ و اطلاع‌رسانی فعالیت‌ها و برنامه‌ها

خلاصه

مساجد، به عنوان پایگاه‌های اصلی عبادت، تربیت، و تحول اجتماعی در تاریخ اسلام، امروز با چالش‌های جدی مانند مشکلات معیشتی امامان، ضعف مدیریت، کاهش حضور مردم، و موانع قانونی مواجه‌اند که به تعطیلی حدود نیمی از آن‌ها منجر شده است. این متن با شناسایی این موانع در سه حوزه اصلی (امامان، ساختار و مدیریت، و مسائل اجتماعی-قانونی)، راهکارهایی عملی و چندجانبه ارائه می‌دهد: از تقویت انگیزه و مهارت‌افزایی امامان، تأمین منابع مالی پایدار، و بهبود مدیریت گرفته تا جذب مردم با برنامه‌های جذاب، رفع موانع قانونی، و بهره‌گیری از فناوری و همکاری نهادی. این راه‌حل‌ها با هدف احیای مساجد و بازگرداندن آن‌ها به جایگاه واقعی‌شان طراحی شده‌اند.

با شکل‌گیری قرارگاه مسجد می‌توان در تلاشی هماهنگ از سوی مردم و نهادهای دینی با حل چالش‌ها و موانع مساجد را برای رسیدن به جایگاه رفیعشان تقویت کرد. حوزه علمیه با تربیت طلاب برای پذیرش امامت، بنیاد هدایت و سازمان تبلیغات با راهبری و آموزش و توانمندسازی مساجد، سازمان اوقاف و امور خیریه با تقویت منابع و رسیدگی سخت‌افزاری، امور مساجد با سازماندهی مساجد و پشتیبانی و حل چالش‌ها و تعارضات، بسیج با پایکار آوردن مردم و سازماندهی مردمی و عموم مردم با حضور و حمایت، مساجد را زنده نگه دارند.

با این همت جمعی، مساجد بار دیگر به پایگاه‌هایی برای خودسازی و جامعه‌سازی و تمدن‌سازی و زمینه‌ساز آینده‌ای روشن برای ایران اسلامی و مقدمه‌سازی ظهور خواهند بود.